

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
«Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» акционерлік қоғамы жанындағы медицина колледжі Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы		58-12-2024 38 беттің 1 беті
Дәріс кешені		

ДӘРІС КЕШЕНІ

Мамандығы: 09130100 «Мейіргер ісі»
Біліктілігі: 5AB09130101 «Мейіргер ісінің қолданбалы бакалавры»
Оқу түрі: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 1 жыл 6 ай
Циклдар мен пәндер индексі: АП 09
Курс:1
Семестр:2
Пән: «Биостатистика және зерттеу жұмысының нәтижелерін рәсімдеу»
Бақылау нысаны: емтихан
Барлық сағат/кредит көлемі KZ:72/3 кредит
Аудиториялық – 32
Симуляциялық – 40

Шымкент, 2024 ж.

Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасының
мәжілісінде қаралды

Хаттама № 1 «27» 08 2024ж

Кафедра меңгерушісі:

Г.Ж.Сарсенбаева

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 3 беті

Дәріс №1

1. Тақырыбы: Биостатистикаға кіріспе. Пәні және зерттеу әдістері.

2. Мақсаты: студенттерге биостатистика пәнінің міндеттері және даму кезеңдері туралы негізгі түсінігін қалыптастыру; студенттерді медициналық мәліметтердің типтерімен, түрлерімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Биостатистика – медицина, денсаулық сақтау және эпидемиологиядағы ғылыми зерттеулерде статистикалық әдістерді қолданылуымен байланысты ғылыми сала. Практикаға дәлелді медицинаның принциптерін ендіру медициналық жоғары оқу орындарының қазіргі заманғы түлектері үшін биостатистиканы түсіну қажеттілігінің қаншалықты маңызды екендігін айқындап отыр.

Биостатистика пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламаға биологиялық статистика теориясының негіздері, таңдама тәсіл, статистикалық жорамалдарды тексеру, стандарттау әдісі, дисперсиялық, регрессиялық, корреляциялық талдаулар негіздері, зерттеулерді ұйымдастыру теориясы мен тәжірибені жоспарлау негіздері енгізілді.

Медициналық статистика дегеніміз – қоғамдық тәжірибе саласы және жеке оқылатын маңызды пән. Ол жалпы статистиканың бір тармағы. Басқаша айтқанда, медициналық статистика қоғамдық медициналық ғылым. Ол денсаулықты және денсаулықты сақтау жұмысын сандық және сапалық жағынан зерттейді. Сонымен қатар, статистиканың әдістері мен әдістемелері арнайы медициналық мәселелерді де шешуге қолданылады. Кез-келген саладағы дәрігерлер мен денсаулықты сақтауды ұйымдастырушылар үшін медициналық статистика денсаулыққа, санитарлық және өндірістік тіршіліктің жағдайға сандық және сапалық баға беруге қолданылатын негізгі құрал болып табылады.

Статистиканың ең бір маңызды міндетіне көріністер мен өзгерістердің өзара байланысын анықтау жатады. Олардың байланысының екі түрі белгілі - қызметі жағынан және корреляциялық. Қызметі жағынан байланыста – көріністердің белгілі бір көрсеткішіне, алдымен ала белгілі екінші өзгергіш көрсеткіші сәйкес келеді. Корреляциялық байланыста – бір белгінің көрсеткішіне, басқа бір белгінің бірнеше көрсеткіші тура келуі ықтимал. Оларға дәрежелі корреляция және квадраттау әдісімен корреляциялау жатады. Статистикада регрессия коэффициенті деген көрсеткіш бар. Ол бір көріністің көрсеткіші бір рет өзгергенде, екіншісінің қалай өзгеретінін көрсетеді. Алынған көрсеткіштерді талдау және әсерлеп көрсету мақсатында статистикада графикалық бейнелер қолданылады. Олар диаграмма, картограмма және картодиаграмма түрінде түсіріледі. Диаграммалардың сызықша, радиалды, келемді, мүсінді және бағаналы түрлері бар

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 4 беті

5.Ключин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.

6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.

7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.

8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.

9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.

11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.

2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.

3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000

4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С...Л. ИД СПбМАПО, 2005

статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.

10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).

2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / Қ. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Биостатистика пәні мен міндеттері?
2. Биостатистиканың даму кезеңдері?
3. Медициналық статистиканың жіктелуі?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 5 беті

Дәріс №2

1. Тақырыбы: Демографиялық көрсеткіштерді талдау және бағалау әдістері.

2.Мақсаты: Студенттерге демографиялық көрсеткіштерді талдау және бағалау әдістері жөнінде толығырақ ақпарат беру

3. Дәріс тезистері:

Демография (грекше demos — халық) — белгілі бір халықтың, ұлттың, ұлыстың, этникалық топтың санын, құрамы мен құрылымын, аумаққа бөлінуін, өсу не кему динамикасын қоғамдық-тарихи жағдайлармен байланыстырып зерттейтін әлеуметтік ғылым саласы. Демография адам популяциясын оның көлемі мен құрылымына сәйкес, яғни жынысы, жасы, отбасылық жағдайы және этникалық шығу тегі бойынша, сондай-ақ, осы популяцияның туу, өлу және көші-қон коэффициенттеріндегі өзгеруі тұрғысынан статистикалық зерттеу.

Демографиядағы ең басты мәселе – халықтың ұдайы өзгеруін, өсу мөлшерін, дамуын анықтау. Халықтың ұдайы өзгерісі – ұрпақ алмасу, туу мен өлу, яғни табиғи жағдай арқылы жүзеге асады. Белгілі бір аймақтағы халықтың өсу мөлшерінің өзгеруі адамдардың басқа жерлерден көшіп келуі (иммиграция) мен олардың бөтен аймақтарға қоныс аударуына (эмиграция), яғни халықтың көшіп-қону қозғалысына да байланысты. Сондай-ақ халық санының өзгеруі адамдардың жасына, отбасы жағдайына, балалар санына немесе білім деңгейіне, мамандығына, әлеуметтік ахуалына орай бір күйден екінші күйге, бір топтан екінші топқа ауысуына тәуелді. Кең мағынада алғанда, халықтың ұдайы өзгерісі дегеніміз оның санының, құрамы мен орналасуының табиғи жағдайларға және көші-қонның ықпалына қарай өзгеріп отыруы. Отбасының құрылуы, оның дамуы мен күйреуі демографияда дербес мәнге ие. Демографияда халықтың және оның бөліктерінің өзгеруі тек сан жағынан ғана емес, сонымен қатар сапалық тұрғыдан да қарастырылады. Мысалы, белгілі бір жастағы адамдардың санының өзгеруімен қатар олардың тұлғалық дамып-жетілуі, денсаулығындағы өзгерістері де назарға алынады. Демографияда жекелеген адамдарға қатысты әр түрлі құбылыстар барлық халықтың да, сонымен бірге дербес зерттеу нысаны ретінде оның белгілі бір топтарының да жай-күйін сипаттауға пайдаланылады. Демографиялық процестердің өзара байланыстарын, олардың әлеуметтік-экономикалық құбылыстарға тәуелділігін және халық дамуының әлеуметтік-экономикалық салдарын зерттей отырып, демография халық саны мен сапасы өзгерісінің заңдылықтарын анықтайды. Нақтылы қоғамдық ортада өтіп жатқан халық өзгерісін сол қоғам өмірінің әлеуметтік-экономикалық жағдайлары айқындайды. Демография үшін бастысы – халықтың қоғам дамуымен өзара ықпалдасуы болып табылады. Демография әлеуметтік-экономикалық процесс заңдылықтарының жалпы халықтың ұдайы өсуіне ықпалын ғана емес, керісінше халық өсімінің қоғам дамуына тигізетін әсерін де зерттейді. Әсіресе, бұл жерде еңбек ресурстарының құрамы мен қозғалысының, сондай-ақ халықтың тұтынушы ретіндегі үлес мөлшерінің терең зерттелуі аса маңызды рөл атқарады. Зерттеулердің бұл саласын кейде «экономикалық демография» деп атайды. Демографияның міндеттерінің бірі – халықтың ұдайы өзгерісінің заңдылықтарын зерттеу негізінде мемлекет тарапынан жүргізілетін демографиялық саясат негіздерін тұжырымдау.

Демографиялық процестер қоғамда қалыптасқан белгілі бір әлеуметтік қарым-қатынастарға негізделеді. Сондықтан халықты зерттеуде демография саясат, экономика, медицина, математика, этнография, т.б. бірқатар ғылымдармен тығыз байланыста болады. Олардың зерттеу әдістері мен тәжірибелерін,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 6 беті

материалдарын пайдалана отырып, демография өз тарапынан да өзге ғылымдарға қажетті деректер береді. Демографиялық процестердің өзіндік ерекшеліктері, көбінесе халықтың табиғи қозғалыстары демографияның өзіндік зерттеу әдістерін қалыптастыруға негіз болды. Олар: әр түрлі буын өкілдері үшін жас айырымы көрсеткіштерін жасау арқылы дәл сол уақыттағы даму-құлдырау заңдылықтарын көрсететін гипотетикалық ұрпақ әдісі; когорт әдісі (адамдардың нақтылы буынының дамуын зерттеу); потенциалды демография әдісі, т.б. демографияда ғылымның басқа салаларындағыдай болжамдар жасау, оларды деректер арқылы тексеру және соның негізінде ғылым қорытынды жасау қажет. Көбінесе халықтың санын ұйымдастырылған статистика жолымен есептеу әдісі қолданылады. Сондай-ақ демографиялық коэффициенттерді пайдалану, оларды салыстыру, салғастыру тәсілдері де демографияның өзіндік зерттеу әдістерінің бірінен саналады. Демография ғылымының негізін салушы – ағылшын ғалымы Дж. Граунт. Ол алғаш рет Лондондағы тіркелген адам өлімдерінің бірнеше жылдық жазбалары негізінде халық арасындағы өлудің көрсеткішін жасауға және оның заңдылықтарын анықтауға талпыныс жасаған.

Демографиялық күрт өсу (Демографический взрыв; грек, demos— халық, grapho — жазамын) — әлеуметтік- экономикалық немесе жалпы экологиялық жағдайлардың жақсаруымен байланысты халық санының күрт өсуі.

XX ғасырдағы адамзаттың санының жылдам артуын демографиялық жарылыс деп атайды. Соңғы 100 жылдағы өсімге Жердегі қазір өмір сүретін адамдардың 3/4-і сәйкес келеді. Ғасырдың екінші жартысында әр он жыл сайын жылдық өсім шамамен 10 млн-ға артып отырды. 50-жылдары 53,3 млн болса, 60-жылдарда — 66,7 млн, 70-жылдарда — 70,3 млн. 80-жылдарда 86,4 млн адам болды. Адам санының 1 млрд.-тан — 2 млрд.-қа өсуі үшін 107 жыл қажет болса (1820-1927 ж), ол 3 млрд.-қа дейін — 32 жыл (1959 ж). 4 млрд.-қа — 15 жыл (1974), 5 млрд.-қа — 13 жыл (1987), 6 млрд.-қа — 12 жыл (1999), халық санының соңғы рет екі еселенуіне небәрі 38 жыл қажет болды.

Демография сатылары .Халық санының өзгеру сипатына қарай 4 сатыға бөледі.

Бірінші сатысы кезінде өлім мен туу күрт төмендейді бірақ өлім коэффициентінің төмендеуі туу коэффициентінің төмендеуінен алда болады. Сондықтан, халықтың өсімі артады. Мұндай жағдай көптеген дамушы елдерде қалыптасып отыр, ал дамыған елдер бұл кезеңнен XX ғасырдың ортасында өтіп кетті.

Екінші сатысында өлім минимумға жетеді де, одан төмендемейді, бірақ туу төмендей береді. Сондықтан, халық өсімі баяулайды.

Үшінші сатысында халықтың картаюына байланысты өлім коэффициенті артады, сонымен қатар туудың төмендеуі баяулайды. Үшінші сатының соңына қарай туу коэффициенті халықтың жай көбеюінің деңгейіне жақындайды, ал өлім коэффициенті бұл деңгейден төмен болып қалады, себебі халықтың жастық құрамы әлі де тұрақты емес. Экономикалық жағынан дамыған елдер өтпелі кезеңнің осы сатысына жақын.

Төртінші сатысында өлім коэффициенті арта отырып, туу коэффициентіне жақындайды да, демографиялық тұрақтану аяқталады

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 7 беті

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
- 8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.
- 9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.
- 11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

- 1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.
- 2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.
- 3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
- 4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С..Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.
- 10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

- 1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
- 2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / Қ. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы):

1. Демографияның ең басты мәселесі?
2. Демография сатылары?
3. Демографиялық күрт өсу дегеніміз не?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут

ONTÜSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 8 беті

3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабактың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №3

1. Тақырыбы: Аурушандық көрсеткіштерін есептеу және талдау. Мүгедектік.

2.Мақсаты: Аурушандық көрсеткіштерін есептеу және талдау жолдарымен таныстыру. Мүгедектік.

3. Дәріс тезистері:

Аурушандық – халық арасында аурудың таралуы. Алғашқы аурушандық (ауру сырқаулық) халық арасындағы жаңа, бұрын еш жерде тіркелмеген және биылғы календарлық жылда алғаш рет анықталған аурулардың жиынтығы.

Жалпы аурушандық (таралуы) – бұл биылғы жылы бірінші рет анықталған аурулар мен өткен жылы анықталып, биылғы жылы сол аурудың салдарынан бірінші рет қаралған халық арасындағы барлық аурулардың жиынтығы. Қазақстан халқы арасында алғашқы аурулық құрылымында негізгі рангтік орындарды тыныс алу жүйесі аурулары, тері және тері асты шел қабаты аурулары, жарақаттар мен уланулар, зәр шығару, ас қорыту аурулары алады, жалпы аурулық құрылымында – тыныс алу жүйесінің аурулары, ас қорыту, зәр шығару, қан айналым жүйесі аурулары, көз және оның қосалқылары аурулары алады. Аурушандықты зерттеу статистикалық зерттеудердің жалпы қабылданған схемасы және қатаң кезекті этаптар бойынша жүргізіледі.

Халық аурушандығын бағалау үшін 1000, 10000, 100000 тұрғынға есептеліп шығарылған орташа жылдық халық санына қатысты аурулар саны ретінде есептелген көрсеткіштер қолданылады. Аурушандықта себепсалдарлық байланысты анықтау үшін халықтың құрамын (жасы, жынысы, жанұя жағдайы, әлеуметтік статусы және т.б.) ескеру қажет. Жұмысшылардың аурушандығын зерттеудің негізгі үш әдісі бар: Ең жиі қолданылатын және ең ақпаратты болып бірінші екі әдіс табылады. Зерттеу мақсаты мен міндеттеріне байланысты уақытша еңбекке қабілеттілікті жоғалтумен жүретін аурушылдық 16-ВН нұсқасы бойынша немесе терең жеке есепке алу әдісімен (есепке алу мәліметтері бойынша) зерттелуі мүмкін.

- емдік-профилактикалық мекемелерге дәрігерлік көмекке қаралу мәліметтері бойынша. Бұл кезде амбулаториялық-емханалық мекемелерге бірінші рет қаралғандарды тіркеу материалдары немесе уақытша еңбекке қабілеттілікті жоғалтуға алып келген жағдайларды тіркеу мәліметтері (жұмыстан босату) қолданылады;
- профилактикалық медициналық тексерулер нәтижелері бойынша;
- өлім себептері бойынша.

Екі әдістің де бақылау бірлігіне жұмысшының ауруымен байланысты еңбекке жарамсыздықтың әрбір жағдайы, ал есепке алу құжатына – еңбекке жарамсыздық қағазы жатады. Ол кәсіпорынның бухгалтериясында сақталады, себебі ол тек заңдық құжат болып қана емес, сондай-ақ

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 9 беті

каржы құжаты болып табылады. Еңбекке жарамсыздық қағазынан ауру туралы және оның ұзақтығы туралы мәліметтерді көшіріп алып, кәсіподақ ұйымы және медициналық-санитарлық бөлімнің дәрігері (денсаулық пунктінің) тоқсандық есеп беру құжаттарын жасайды және 16 - ВН нұсқасы бойынша талдау жүргізеді. Басқа статистикалық зерттеулер тәрізді аурушандықты зерттеу әдістері жаппай немесе таңдамалы болады. Жеке территориядағы немесе оның жеке топтарында халық аурушандығын зерттеу әдісін таңдау зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне сай анықталады. Халықтың және оның жеке топтарының аурушандық деңгейін, құрылымы мен динамикасын бағалау кезінде көрсеткіштерді республика, облыс, район, қала көрсеткіштерімен салыстыру қажет.

Аурушандықты зерттеудің негізгі әдістеріне жатады:

- емдеу-профилактикалық мекемелерге өз бетімен қаралуы бойынша;
- өлім себептері мәліметтері бойынша (Өлім туралы дәрігер куәлігі (106/у);
- медициналық тексеру мәліметтері бойынша (профилактикалық тексерулерді тіркеу картасы (131/у).

Осындай көздерден алынған халық аурушандығы туралы мәліметтер толық болып келмейді, ол көптеген факторлар кешеніне тәуелді. Халық аурушандығын зерттеу көздерінің әрқайсысының артықшылығымен қоса кемшіліктері де бар.

Денсаулық және аурушандықты зерттеудің қосымша әдісіне сұрастыру (анкеталық немесе интервьюлік) әдісі жатады. Анкеталық әдісті кейбір ауруларды анықтау үшін, мысалы жүректің ишемия ауруларын және осы аурудың қатер топтарын қалыптастыру үшін халықты жалпылай тексерудің бірінші кезеңінде қолдануға кеңес береді. Әрбір ауру сәйкесінше тіркеу мен есепке алудың қабылданған талаптарына сай міндетті түрде тіркеуге алынады.

Есептеу үшін келесі бастапқы мәліметтер қажет болады:

- Есептеу үшін келесі бастапқы мәліметтер қажет болады:
- жұмысшылар саны (бір жылдағы орташа);
- еңбекке жарамсыздық күндерінің абсолютті саны (Ф. 16-ВН нұсқасы бойынша);
- ауруы себепті жоғалтылған адамдар-күндер саны;
- 1 жұмысшыға келетін жұмыс күндерінің орташа саны;
- жылына орта шамамен 1 жұмысшыға келетін өнімнің шығарылуы (теңгемен);
- жылына орта шамамен 1 жұмысшыға келетін шарттытұрақты шығындар (теңгемен).

Мүгедектік

Мүгедектік - ағза қызметінің тұрақты бұзылысы мен денсаулықтың бұзылуы салдарынан адамның тыныстіршілігінің шектелісі. БҰҰ сарапшыларының деректері бойынша мүгедектердің жалпы әлемдік саны 600,0 млн адамды немесе халықтың 10% құрайды. Олардың ішінде 385 млн еңбек етуге қабілетті жастағы адамдар болып табылады. 2005 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша республикадағы барлық санаттағы мүгедектердің саны

413,6 мың адамды немесе барлық халықтың шамамен 3%-ын құрайды.

Мүгедектік көрсеткіштерге әсер ететін факторлар:

Әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі

Денсаулықтың жай-күйі

Медициналық қызмет сапасы

Оңалту қызметінің сапасы

Экологиялық ортаның жай-күйі

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 10 беті

Мүгедектердің жас құрылымында еңбек етуге жарамды жастағы адамдар басым (мүгедектердің жалпы санының 70%-ы). Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы ҚР Заңына сәйкес мүгедек — тіршілік-тынысының шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын аурулардан, жарақаттардан, олардың салдарынан, кемістіктерден организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығы бұзылған адам. Сонымен қатар осы заңда мүгедек балаға да мынадай жеке анықтама беріп өтеді: тіршілік-тынысының шектелуіне және оны әлеуметтік қорғау қажеттігіне әкеп соқтыратын аурулардан, жарақаттардан, олардың салдарынан, кемістіктерден организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулығы бұзылған он сегіз жасқа толмаған адам.

Мүгедектік дегеніміз — организм функциялары тұрақты бұзылып, денсаулықтың бұзылуы салдарынан адамның тіршілік-тынысының шектелу дәрежесі.

Мүгедектің құқықтары

- әлеуметтік қорғалу, соның ішінде сауықтыру, қоғамға бейімделу
- әлеуметтік инфрақұрылым нысандарына кірумен қамтамасыз етілу
- ақпаратты алуға мүмкіндік берумен қамтамасыз етілу
- білім беру, қызмет түрін еркін таңдау, соның ішінде еңбекке байланысты
- Қазақстан Республикасының заңнамасымен анықталатын тәртіппен көрсетілетін тегін медициналық көмектің кепілденген көлеміне ие болу
- кәсіби дайындық және қайта дайындау, еңбекке жарамдылығын қалпына келтіру және жұмысқа орналасу
- Қазақстан Республикасының тұрғын үй заңнамасына сәйкес үй алу
- Мемлекеттік және басқа да ұйымдарда, соның ішінде денсаулық сақтау, мәдениет, байланыс, көлік, қызмет саласында бірінші кезекте қызмет көрсетіледі
- Мүгедектердің шығармашылық мүмкіндіктерін қолдау.

Мүгедектердің құқықтарын қорғау қозғалысын дамытуда америка мемлекетінің басшылары айтарлықтай прогреске қол жеткізді. 1975 жылға дейін АҚШ-та мүгедектердің өмір сүру ортасына қол жеткізу жағдайы басқа елдерден еш айырмашылығы болған жоқ. 1975 жылы Американдық мүгедектер туралы Заң қабылданғаннан бастап (АҚШ Президенті Дж. Форд) жағдай түбегейлі өзгерді. Мүгедектердің өздері кемсітуге қарсы ірі-ірі қозғалыстарды бастады. Арнайы құрылған құрылысшы-мердігерлер бригадасы бүкіл Америкада съездер мен пандустар жасай бастады, күннен күнге америка қалаларында мүгедектердің тіршілігі жақсара түсті.

Мүгедектерді жұмыспен қамту

- Жергілікті атқарушы органдар мүгедектерді жұмыспен қамтуды мына жолмен қамтамасыз етеді:
- қызмет орындарының жалпы санының үш пайызы мөлшерінде мүгедектерге жұмыс орындарынан квота бекіту
- жеке кәсіпкерлікті, шағын және орта бизнесті дамыту арқылы мүгедектер үшін қосымша жұмыс орындарын құру
- арнайы, сонымен қатар мүгедектерді жұмысқа орналастыру үшін арнайы жұмыс орындарын құру
- мүгедектерді кәсіби оқыту ұйымдары

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA АКАДЕМИЯСЫ «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 11 беті

Қорытынды

Еліміздегі әлеуметтік жұмыстың әрбір саласы халықты қолдау мен көмек көрсету барысындағы нақты мәселелер шешілуде, әлеуметтік жұмыстың нормативтік-құқықтық базасы құрылып, әлеуметтік жұмыстың кәсіби іс-әрекеті ретіндегі функциялық міндеттері орындалуда. Дегенмен, әлеуметтік қызметкерлер тек қана әлеуметтік қорғау мен әлеуметтік қамсыздандыру әрекетімен ғана айналысып қоймай, адамды кедейшіліктен, мұқтаждықтан, әділетсіздіктен, маргиналдықтан құтқаруға да мүмкіндіктерінің шектелгендігін игерудегі, өз бетімен шешім қабылдауға, қиыншылықтағы қысылған жағдайда жол таба білуге, оны жеңе білуге, қабілеттерін жақсартуға көмек көрсетудегі белсенділіктері ескеріліп, мемлекет тарапынан қолдау көрсетілсе деген ойдамыз.

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
- 8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.
- 9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие. - М. : Медицина, 2006.
- 11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

- 1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.
- 2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.
- 3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
- 4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С..Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.
- 10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

ONTÜSTIK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 12 беті

1. Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
2. Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / К. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Аурушандық дегеніміз не?
2. Аурушандықты зерттеудің негізгі әдістеріне не жатады?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №4

1. Тақырыбы: Денсаулық сақтаудағы стандарттау.

2. **Мақсаты:** Студенттерді Денсаулық сақтаудағы стандарттаумен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Денсаулық сақтаудағы стандарттау денсаулық сақтауда қолданылатын қызмет, жұмыс, технологиялар, өнім, ереже, нормаларды шығару және талаптарын бекіту арқылы денсаулық сақтауда реттіліктің оңтайлы дәрежесіне жетуге бағытталған қызмет.

Стандарттаудың үш үлкен объектісін көрсетеді:

- денсаулық сақтауды ресурстық қамтамасыз ету (мамандар, материалдық, қаражаттық, ақпараттық ресурстарға қойылатын талаптар);
- үдерістер (емдеу-диагностикалық, профилактикалық, сауықтыру, ұйымдық, өндірістік технологиялар);
- тиімділік (аурудың асқынулары, әлеуметтік- экономикалық көрсеткіштер).

Медициналық көмек сапасын басқаруды дамыту мақсатымен оның индикаторларына мониторинг жүргізу, соңғы қорытынды-күтілетін қорытындыға жету сатысының көрсеткіштері кіретін және аралық қорытындылар индикаторы-бір көмек сатысынан кейінгі науқастың жағдайының өзгеру көрсеткіші. Туындаған мәселе талданады, оны шешудің тиімді әдісі таңдалады, әр қызметкерге нақты күнтізбемен жұмысы жоспарланады, жоспар орындала бастайды, оның қорытындылары бақыланады,

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 13 беті

(тандалған индикаторлар бойынша) қажет жағдайда жоспар түзетіліп және қайта қаралып соңына дейін орындалады.

Рұқсат етілген заңды бағыттар негізінде медициналық стандарттар жүйесін енгізудің екі жолын ұсынады:

1. Міндетті ретінде нормативті стандарттарды бекіту (заң бұзушылық үшін заңды жауапкершілікті енгізу талап етіледі).
2. Стандарттарға ұсынбалы сипаттама беру (ресурстар тапшылығын есепке алғанда бұл сатыда мақсаттырақ, әр медициналық жағдайға бейімделуге мүмкіндік береді).

Жиі қоланылатын стандарттар үш негізгі бөлімдерден тұрады: 800 нозологиялық аурулар түрінен тұратын терапевттік, хирургиялық арнайы көмек, медицина тәжірибесінде жиі кездесетін, зертханалық-диагностикалық көлемі және сипаты бойынша сараланған, емдеу шаралары және функционалды зерттеу әдістері, аурудың ауырлық сатысы, емдеу нәтижесі және мерзімі.

Қазақстанның бәсекеге қабілетті 50-елдің қатарына қосылу стратегиясында ҚР Президенті денсаулық сақтауды дамыту және Мемлекеттік реформалау бағдарламасын іске асыруды жылдамдату қажет екенін көрсетті. Бағдарламада медициналық көмек көрсету сапасын бақылау жүйесін құру стандарттауды ескеретіні белгіленген, ауруларды емдеу және диагностиканың жаңа әдістерін енгізу.

Қазақстан Республикасында денсаулық сақтауды стандарттау үрдісі міндетті медициналық сақтандыруды енгізген уақыттан басталған он жылдық тарихы бар.

Денсаулық сақтауды басқару әдістерін дамыту, медициналық қызметті жоспарлау, лицензиялау және сертификаттаудың бірыңғай жолымен саланың тұтастығын қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасы денсаулық сақтауында стандарттау жүйесін құру қажет. Денсаулық сақтауда стандартту жүйесін құру бойынша жұмысты іске асыру, денсаулық сақтауды басқарудың жалпы тұжырымдамасының келешегі бар бағыттарының бірі болып табылады. Бұл дегеніміз салаға стандарттау жүйесін енгізу және даму бағдарламасын жасау қажеттігін көрсетеді. Бүгінгі таңда Қазақстанның денсаулық сақтау саласында медициналық көмек көрсетудің барлық деңгейінде стандарттаудың толық және бәрін тегіс қамти алатын жүйесін қалыптастыру қажеттілігі туындап отыр. Мұндай жүйені жасамайынша денсаулық сақтаудың ұлттық жүйесін айтарлықтай дамыған елдердің дәрежесіне жақындатуға қажетті өлшемдерге қол жеткізу мүмкін емес.

Талаптарды орындау міндеттілігіне байланысты бөлінеді: ұсыныстық стандарттар;

Зандылық стандарттар.

Жалпы иерархиялық дәрежесі және қолданылу аясы бойынша бөлінеді: жергілікті, ай Медициналық қызмет саласындағы стандарттарды классификациялау жұмыстарының бірі медициналық өнімдерді классификациялау болып табылады. Жіктеуге медициналық өнімнің функционалдық қатыстылығы негіз болады. Ол өнімнің диагностикалық және емдеу үдерісіндегі ерекше рөлін нақты анықтайды және классификациялауда өзіндік орынға ие болады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 14 беті

ЕПМ-ді медициналық құрал-жабдықтармен жарактау стандартына қажеттілік туып отыр.

Бұл саладағы негізгі ережелердің бастылары мыналар болып табылады:

- науқастардың диагностикадан бастап толық қалпына келуге дейінгі емдеу-профилактикалық іс-шаралардың ғылыми негізделген толық тізбегі;
- емдеу-диагностикалық үдерістердің елдегі барлық емдеу-профилактикалық және сауықтыру мекемелеріндегі артықшылығы;
- емдеу үдерісінің материалдық-техникалық тұрғыдан қамсыздандырылуы,
- дәрігерлік және инженерлік мамандарды дайындау. Емдеу-диагностикалық үдерісті жүргізудің осы тізбегін бұзуға болмайды. Материалдық-техникамен қамтамасыз етілмесе немесе ол жеткіліксіз болса, дер кезінде жүзеге асырылмаса, емдеу-қалпына келтіру процесін жүргізу және ел азаматтарының денсаулығын сақтауға жасалған басқадай күш салулар жоққа шығады.

Денсаулық сақтаудың қазіргі жай-күйі емдеу- профилактикалық мекемелерін тиімді басқару, оның ішінде олардың материалдық-техникалық ресурстарын тиімді басқару мәселесін тудырып отыр.

Медициналық техникаға қойылатын талаптарды реттемелеуші құжаттардың салааралық сипатын ескере отырып, бұл саладағы стандарттау жұмыстары мемлекеттік деңгейде жүргізіліп жатыр. Аталмыш өнімнің әлеуметтік маңыздылығы, халықаралық ынтымақтастығы, кооперация және өзара жеткізілімі халықаралық стандарттарды әзірлеу және қабылдаудың артықшылықтарын анықтап берді. Бұл бағыттағы негізгі қызмет ИСО және МЭК стандарттау жөніндегі жетекші халықаралық ұйымдардың аясына топтастырылған.

Қазақстан Республикасында басқа да кеңестік кезең елдеріндегідей және алыс шетелдердегідей стандарттау, оның ішінде денсаулық сақтаудағы стандарттаудың маңыздылығы артты.

Заманауи медициналық технологиялар, диагностика жасау және емдеу хаттамалары арқылы жүзеге асырылатын трансферт адекватты ресурстық қамсыздандырылуға зәру. Қазіргі таңда ҚРда емдеу-профилактикалық ұйымдарды медициналық құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету, оны тұтыну дәрежесін анықтау мәселесі әлі де жеткілікті қаралмағандығын ескере отырып, медициналық көмек көрсету сапасын жетілдіру мақсатында медициналық ұйымдардағы құрал-жабдықтарға олардың тозу және ауыстырылу қажеттілігін немесе күрделі жөндеуден өткізілу дәрежесін ескере отырып талдау жасау, сондай-ақ толыққанды және дұрыс медициналық көмек көрсетуге кедергі келтіріп тұрған айтарлықтай әлсіз тұстарды анықтау қажеттігі айқындалып отыр. Медициналық ұйымдардың материалдық-техникалық базасына талдау жасау медициналық құрал-жабдықтардың пайдаланылуын, сапасын, бұзылу салдарынан пайдаланылмай тұрып қалу жиілігін және ондай жағдайларды болдырмау мүмкіндіктерін көрсетуі қажет. Жаңа құрал-жабдықтарды сатып алу қажеттілігінің болуын анықтау керек.

Қорытынды: Осылайша денсаулық сақтау саласын стандарттаудың оның ішінде емдеу-профилактикалық мекемелерін ресурстық қамтамасыз етудің көпқырлы мәселесін шешу қажеттілігі туындайды

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
- 8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.
- 9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.
- 11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

- 1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.
- 2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.
- 3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
- 4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С..Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.
- 10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

- 1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
- 2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / К. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Стандарттау неше объект көрсетеді?
- 2 Жиі қоланылатын стандарттар негізгі неше бөлімдерден тұрады?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 16 беті

2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №5

1. Тақырыбы: Динамикалық қатар. Динамикалық қатардың түрі, деңгейі. Тенестіру әдістері. Негізгі көрсеткіштер.

2.Мақсаты: Студенттерді динамикалық қатардың түрі, деңгейі,тенестіру әдістерімен таныстыру.

3. Дәріс тезистері:

Динамикалық қатарлар уақытқа байланысты қоғамдық құбылыстар үнемі өзгеріп отырады. Осы процестерді зерттеу үшін динамикалық қатарларды құрады.

Динамикалық қатарлар деп - уақытқа байланысты құбылыстардың өзгеруін сипаттайтын көрсеткіштердің уақыт бойынша орналасқан қатарын айтады.

Динамикалық қатарлар негізгі екі элементтен тұрады:

уақыт көрсеткіштері – t және қатарлардың деңгейі – Y .

Уақыт көрсеткіштері арқылы күн, ай, тоқсан, жыл сияқты уақыт мезгілдері көрсетіледі.

Қатар деңгейі деп құбылыстың шамасын сипаттайтын көрсеткіштің белгілі бір уақыттағы сандық мәнін айтады.

Уақыт көрсеткіштеріне байланысты динамикалық қатарлар мезеттік және интервалды болып бөлінеді.

Мезеттік қатарда қатардың деңгейі құбылысты белгілі бір уақыт мезгіліне байланысты сипаттайды. Мысалы: оқу жылының басындағы студенттер саны, жыл аяғындағы жұмысшылар саны және т.б.

Интервалды қатарда қатардың деңгейі құбылысты белгілі бір уақыт аралығына байланысты сипаттайды.

Зерттелетін көрсеткіштерге байланысты динамикалық қатарлардың мынадай түрлері болады:

1. абсолютті шамалардың қатарлары;
2. қатысты шамалардың қатарлары;
3. орташа шамалардың қатарлары.

Динамикалық қатарларды зерттеу арқылы мынадай міндеттер шешіледі:

1. зерттелетін құбылыстардың уақытқа байланысты өзгеруі сипатталады;
2. зерттелетін құбылыстардың динамикасына статистикалық көрсеткіштер жүйесі арқылы талдау жүргізіледі;
3. динамиканың негізгі даму бағыты (тренд) айқындалады;

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы	58-12-2024	
Дәріс кешені		38 беттің 17 беті

4. маусымдық ауытқулар зерттеледі;
5. болжам (интерполяция және экстраполяция) жасалады.

Динамиканың аналитикалық көрсеткіштері

Динамикалық қатарлардың деңгейлерін салыстыру нәтижесінде аналитикалық туынды көрсеткіштер есептеледі. Олар тізбектік және базалық тәсілдермен анықталады. Тізбектік тәсілді қолданғанда, ағымдағы қатардың әрбір деңгейі оның алдыңғы уақыттағы деңгейімен салыстырылады. Ал базалық тәсілде әрбір қатардың деңгейі белгілі бір тұрақты базалық уақыттың деңгейімен салыстырылады. Статистикада динамикалық қатарларды есептегенде мынадай аналитикалық туынды көрсеткіштер қолданылады:

1. Абсолютті өсім (Δ) – салыстырылып отырған көрсеткіш деңгейлерінің айырмасы.

Абсолютті өсімнің мәні оң немесе теріс шамаға немесе нөлге тең болуы мүмкін. :

- а) базалық абсолютті өсім (Δ) – әр уақыттағы қатардың деңгейінен Y_1 белгілі бір тұрақты базалық уақыттың деңгейін Y_0 шегеру арқылы есептеледі:
- б) тізбектік абсолютті өсім – салыстырылатын уақыттың деңгейінен (t) алдында тұрған уақыттың деңгейін (t_0) шегереді:

мұнда – ағымдағы мерзімдегі көрсеткіш мәні;

– базалық мерзімдегі көрсеткіш мәні;

– ағымдағы мерзімнің алдында тұрған мерзімнің көрсеткіш мәні.

2. Өсу қарқыны (Θ) – екі уақыт көрсеткіштерінің қатынасы. Өсу қарқыны коэффициентпен немесе процентпен өлшенеді:

- а) базалық өсу қарқыны (Θ) – әр уақыттағы қатардың деңгейін Y_1 белгілі бір тұрақты базалық уақыттың деңгейіне Y_0 арқылы есептеледі:

- б) тізбектік өсу қарқыны – салыстырылатын уақыттың деңгейін (t) алдында тұрған уақыттың деңгейіне (t_0) бөледі. $\Theta = \frac{Y_t - Y_{t_0}}{Y_{t_0}}$ (68)

Өсу қарқыны салыстырылатын деңгей базалық деңгейден неше есе артық екенін немесе салыстырылатын деңгейі базалық деңгейдің неше процентін құрайтынын көрсетеді. Базалық және тізбектік тәсілмен есептелінген өсу қарқындарының арасында мынадай байланыс болады:

m- өсім қарқыны

n- элемент саны

3. Өсім қарқыны (Θ) – абсолютті өсімнің салыстырылатын деңгейге қатынасы. Ол абсолютті өсімді қатысты шамалармен сипаттайды:

- а) базалық өсім қарқыны – базалық абсолютті өсімнің базалық деңгейге қатынасымен есептеледі (Θ):

$$\Theta = \frac{\Delta}{Y_0} \quad (69)$$

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 18 беті

б) тізбектік өсім қарқыны $(\bar{y})$ – тізбекті абсолютті өсімнің алдында тұрған уақыттың деңгейіне (y_0) қатынасымен есептеледі:

$$\bar{y} = \frac{y_1 - y_0}{n} \quad (70)$$

Осу қарқыны мен өсім қарқыны көрсеткіштерінің арасында мынадай байланыс болады: өсім қарқыны әрқашан өсу қарқынынан, егер коэффициентпен берілсе бір бірлікке, ал процентпен берілсе 100 % - ға аз болады:

$$\bar{y} = \frac{y_1 - y_0}{n} \quad (71)$$

$$\bar{y} = \frac{y_1 - y_0}{n} \quad (72)$$

$$\bar{y} = \frac{y_1 - y_0}{n} \quad (73)$$

4. Үдемелі даму:

а) абсолютті – тізбектелген тәсілмен есептелген ағымдағы кезеңдегі абсолютті өсімнің мәнінен базалық кезеңдегі абсолютті өсімнің мәнін шегереді:

$$y_1 - y_0 \quad (71)$$

Көрсеткіш теріс мән қабылдаса, онда дамудың баяулағанын білдіреді. Дамудың мәні нөлге тең болса, түзу сызықты тенденцияны сипаттайды. Тұрақты даму параболалық тенденцияны сипаттайды.

б) қатысты – тізбектелген тәсілмен есептелген ағымдағы кезеңдегі өсім қарқынының мәнін базалық кезеңдегі өсім қарқынының мәніне бөледі:

$$\frac{y_1 - y_0}{y_0} \quad (72)$$

5. Үдеу қарқыны (Y_k) – тізбектік абсолюттік өсімдердің базалық мерзімдегі көрсеткіштің мәніне қатынасымен есептеледі:

$$Y_k = \frac{y_k - y_0}{y_0} \quad (73)$$

6. Бір проценттік өсімнің абсолюттік мәні $(K1\%)$ – тізбектелген тәсілмен есептелген абсолюттік өсім мәнінің процентпен берілген өсім қарқынының мәніне қатынасымен есептеледі. Бұл көрсеткішті басқа тәсілмен де есептеуге болады. Ол үшін алдыңғы қатардың дәрежесінің мәнін 100-ге бөледі:

$$K1\% = \frac{y_1 - y_0}{y_0} \quad (74)$$

Бір проценттік өсімнің абсолюттік мәні өсімнің әрбір процентінің абсолютті мәні қалай және қаншаға өзгергенін көрсетеді.

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		 SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы		58-12-2024
Дәріс кешені		38 беттің 19 беті

6. Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
7. Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие / К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
8. Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М.: МИА, 2007.
9. Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие. - М.: Медицина, 2006.

11. Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

1. Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill, 1994; М.: Практика, 1998-459с.
2. Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине. - М.: ГЭОТАР Медиа, 2003. - 140 с.
3. Платонов А. Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
4. Рудакова Р. П., Букин Л. Л., Гаврилов В. И. Статистика. СПб.: Питер, 2007 2-е издание-288 с. мощи системы SAS Плавинский С. Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей. / учебное пособие. - КазНМУ - Алматы, 2004.
10. StatSoft, Inc. (2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

1. Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7 Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
2. Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / К. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7 Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы):

1. Динамикалық қатар дегеніміз не?
2. Динамикалық қатардың түрлері?
3. Динамиканың аналитикалық көрсеткіштері?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №6

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 20 беті

1.Тақырыбы: Мүгедектіктің көрсеткіштері және уақытша еңбекке жарамдылықты жоғалтуымен сырқаттанушылық

2.Мақсаты: Мүгедектіктің көрсеткіштері және уақытша еңбекке жарамдылықты жоғалтуымен сырқаттанушылық туралы түсінік беру.

3. Дәріс тезистері:

1. Осы Еңбекке уақытша жарамсыздыққа сараптама жүргізу, еңбекке уақытша жарамсыздық парағын және анықтамасын беру қағидалары (бұдан әрі - Қағидалар) "Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы" Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 18 қыркүйектегі Кодексінің 59-бабының 2-тармағына сәйкес әзірленді және медициналық ұйымдардың еңбекке уақытша жарамсыздыққа сараптама жүргізу, еңбекке уақытша жарамсыздықты куәландыратын құжаттар беру тәртібін айқындайды.

2. Осы Қағидаларда мынадай ұғымдар пайдаланылады:

1) дәрігерлік-консультациялық комиссия (бұдан әрі - ДКК) – меншік нысанына және ведомстволық тиістілігіне қарамастан медициналық ұйымда құрылатын комиссия;

2) еңбекке уақытша жарамсыздық – адам организмінің сырқаттанумен немесе жарақаттанумен негізделетін жай-күйі, мұндай кезде функциялардың бұзылуы еңбекке жарамдылығын қалпына келтіру немесе мүгедектікті белгілеу үшін қажетті уақыт бойы кәсіптік еңбекті орындаудың мүмкін болмауымен ілесе жүреді;

3) еңбекке уақытша жарамсыздық парағы – осы Қағидаларға қосымшаға сәйкес нысан бойынша адамдардың еңбекке уақытша жарамсыздығын куәландыратын, жұмыстан уақытша босатуға және еңбекке уақытша жарамсыздығы бойынша жәрдемақы алуға құқығын растайтын құжат;

4) еңбекке уақытша жарамсыздық анықтамасы – жәрдемақы алмай жұмыстан (оқудан) босату үшін негіз болып табылатын, денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нысандар бойынша еңбекке жарамсыздық фактісін куәландыратын құжат;

5) еңбекке уақытша жарамсыздық парағының талап етілмейтін бланкісі – Қағидаларға сәйкес ресімделген, бірақ еңбекке уақытша жарамсыздық парағы берілген адам еңбекке уақытша жарамсыздық парағын ұзарту мерзімі аяқталғаннан кейін үш жұмыс күні ішінде оны ұзарту немесе жаптыру үшін келмеген еңбекке уақытша жарамсыздық парағы;

6) еңбекке уақытша жарамсыздық сараптамасы – мақсаты жеке адамның еңбекке жарамсыздығын және оның сырқаттану кезеңінде еңбек міндеттерін орындаудан уақытша босатылуын ресми тану болып табылатын денсаулық саласындағы сараптаманың түрі;

7) көрсетілетін қызметті алушы – орталық мемлекеттік органдарды, Қазақстан Республикасының шетелдегі мекемелерін, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдарын, қаладағы аудандардың, аудандық маңызы бар қалалардың, кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдерін қоспағанда, жеке және заңды тұлғалар;

8) көрсетілетін қызметті беруші – Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік қызметтер көрсететін орталық мемлекеттік органдар, Қазақстан Республикасының шетелдегі мекемелері, облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдары, қаладағы аудандардың, аудандық маңызы бар қалалардың, кенттердің, ауылдардың, ауылдық округтердің әкімдері, сондай-ақ жеке және заңды тұлғалар;

9) мемлекеттік көрсетілетін қызмет – көрсетілетін қызметті алушылардың өтініш жасауы бойынша немесе өтініш жасауынсыз жеке тәртіппен жүзеге асырылатын және олардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін іске асыруға, оларға тиісті материалдық немесе материалдық емес игіліктер беруге бағытталған жекелеген мемлекеттік функцияларды іске асыру нысандарының бірі;

10) медициналық-әлеуметтік сараптама (бұдан әрі - МЭС) – оңалтуды қоса алғанда, организм функциясының тұрақты бұзылуынан туындаған тіршілік-тынысының шектелуін бағалау негізінде куәландырылатын адамның әлеуметтік қорғау шараларына қажеттіліктерін айқындау;

11) орталықтандырылған дәрігерлік – консультациялық комиссия (бұдан әрі - ОДКК) - туберкулезге қарсы ұйымда құрылатын комиссия.

3. Еңбекке уақытша жарамсыздық парағы:

- 1) жіті немесе созылмалы аурулар асқынған;
- 2) еңбекке жарамдылығын уақытша жоғалтуға байланысты жарақаттанған және уланған;
- 3) жүктілікті жасанды үзген;
- 4) науқас балаға күтім жасаған;
- 5) жүкті болған және босанған;
- 6) жаңа туған баланы (балаларды) асырап алған;
- 7) санаторийлік-курорттық ұйымдарда толық емделген;
- 8) карантин;
- 9) ортопедиялық протездеу кезінде беріледі.

Мемлекеттік қызмет көрсету процесінің сипаттамасын, нысанын, мазмұнын мен нәтижесін, сондай-ақ мемлекеттік қызмет көрсету ерекшеліктерін ескере отырып өзге де мәліметтерді қамтитын "Еңбекке уақытша жарамсыздық парағын беру" мемлекеттік қызмет көрсетуге қойылатын негізгі талаптардың тізбесі осы Қағидаларға 1-қосымшаға сәйкес мемлекеттік қызмет стандартында келтірілген.

Мемлекеттік қызметті көрсету нәтижесі осы Қағидаларға 2-қосымшаға сәйкес нысан бойынша еңбекке уақытша жарамсыздық туралы парақ не мемлекеттік қызмет көрсетуден бас тарту туралы дәлелді жауап беру болып табылады.

Мемлекеттік қызмет көрсетуден бас тарту үшін негіздер:

- 1) көрсетілетін қызметті алушының мемлекеттік көрсетілетін қызметті алу үшін ұсынған құжаттардың және (немесе) олардағы деректердің (мәліметтердің) анық еместігін анықтау;
- 2) көрсетілетін қызметті алушының және (немесе) мемлекеттік қызмет көрсету үшін қажетті ұсынылған материалдардың, объектілердің, деректердің және мәліметтердің осы Қағидаларда белгіленген талаптарға сәйкес келмеуі болып табылады.

Көрсетілетін қызметті берушілер ақпараттандыру саласындағы уәкілетті орган белгілеген тәртіппен мемлекеттік қызмет көрсету сатысы туралы мемлекеттік қызметтер көрсету мониторингінің ақпараттық жүйесіне деректерді енгізуді қамтамасыз етеді.

4. "Денсаулық сақтау ұйымдарының бастапқы медициналық құжаттама нысандарын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің міндетін атқарушының 2010 жылғы 23 қарашадағы № 907 бұйрығымен (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 6697 болып тіркелген) (бұдан әрі - № 907 бұйрық) бекітілген нысан бойынша еңбекке уақытша жарамсыздық анықтамасы:

- 1) білім беру ұйымдарында оқитын адамдардың жіті немесе созылмалы аурулары асқынған, жарақаттану және улану;
- 2) алкогольдік немесе есірткілік мас болу жағдайында алынған жарақаттар, сондай-ақ алкогольдік немесе есірткелік жіті уыттанған;
- 3) өзге бұзылулармен және аурулармен асқынбаған созылмалы алкоголизмді, нашақорлықты емдеген;
- 4) науқас балаға күтім жасаған;
- 5) инвазивтік зерттеп-қарау әдістерін жүргізу кезеңінде консультациялық-диагностикалық ұйымдарда зерттеп-қараудан өткен;
- 6) жүктілікті жасанды үзген;
- 7) жүкті болған және босанған;
- 8) жаңа туған баланы (балаларды) асырап алған;
- 9) санаторийлік-курорттық ұйымдарда толық емделген;
- 10) карантин;
- 11) ортопедиялық протездеу;
- 12) ауысымның соңына дейін еңбекке жарамсыздық белгілері болған кезде (кәсіпорындардың және ұйымдардың медициналық пунктерінің медицина қызметкерлері береді) беріледі.

Мемлекеттік қызмет көрсету процесінің сипаттамасын, нысанын, мазмұны мен нәтижесін, сондай-ақ мемлекеттік қызмет көрсету ерекшеліктерін ескере отырып өзге де мәліметтерді қамтитын "Еңбекке уақытша жарамсыздық анықтамасын беру" мемлекеттік қызмет көрсетуге қойылатын негізгі талаптардың тізбесі осы Қағидаларға 3-қосымшаға сәйкес мемлекеттік қызмет стандартында келтірілген.

Мемлекеттік қызметті көрсету нәтижесі еңбекке уақытша жарамсыздық туралы анықтама не мемлекеттік қызмет көрсетуден бас тарту туралы дәлелді жауап беру болып табылады.

Мемлекеттік қызмет көрсетуден бас тарту үшін негіздер:

- 1) көрсетілетін қызметті алушының мемлекеттік көрсетілетін қызметті алу үшін ұсынған құжаттардың және (немесе) олардағы деректердің (мәліметтердің) анық еместігін анықтау;
- 2) көрсетілетін қызметті алушының және (немесе) мемлекеттік қызмет көрсету үшін қажетті ұсынылған материалдардың, объектілердің, деректердің және мәліметтердің осы Қағидаларда белгіленген талаптарға сәйкес келмеуі болып табылады.

Көрсетілетін қызметті берушілер ақпараттандыру саласындағы уәкілетті орган белгілеген тәртіппен мемлекеттік қызмет көрсету сатысы туралы мемлекеттік қызметтер көрсету мониторингінің ақпараттық жүйесіне деректерді енгізуді қамтамасыз етеді.

5. Осы Қағидалардың 3, 4-тармақтарында көрсетілген жағдайларда еңбекке уақытша жарамсыздық парағы мен анықтамасы Қазақстан Республикасының азаматтарына, оралмандарға, Қазақстан Республикасында тұрақты тұратын және еңбек ететін және білім беру ұйымдарында оқитын шетел азаматтарына оларды өндірістік практика кезеңінде ақы төлетін жұмыс орындарына алынған кезеңдерінде беріледі.

6. Еңбекке уақытша жарамсыздық парағын және анықтамасын:

- 1) "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" 2014 жылғы 16 мамырдағы Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес берілген еңбекке уақытша жарамсыздықты сараптау жүргізуді қамтитын медициналық қызметтің түрін жүзеге асыруға лицензиясы болған жағдайда мемлекеттік және жеке меншік нысанындағы медициналық ұйымдардың, сондай-ақ жеке медициналық практикамен айналысатын дәрігерлер (бұдан әрі - денсаулық сақтау субъектілері) береді;

2) мемлекеттік нысандағы медициналық-санитариялық алғашқы көмек (бұдан әрі - МСАК) ұйымдарының орта медициналық білімі бар медицина қызметкерлері пациенттерді өз бетінше қабылдаған және бастапқы үйге шақыртуда өз бетінше қызмет көрсеткен кезде береді.

7. Еңбекке уақытша жарамсыздық парағы:

- 1) әскери басқару органдарының жолдамасы бойынша медициналық куәландырудан, медициналық тексеруден өтетін немесе емделетін;
- 2) қамаудағы немесе әкімшілік қамаудағы;
- 3) амбулаториялық-емханалық жағдайларда әртүрлі ем-шаралар мен манипуляциялар қабылдайтын, зерттеп-қараудан өтетін, асқынудан (нашарлаудан) тыс созылмалы аурулары бар;
- 4) еңбекке уақытша жарамсыздық белгілері анықталмаған жағдайда медициналық ұйымға медициналық көмек сұрап, өтініш білдірген адамдарға берілмейді.

Көрсетілген жағдайларда пациентке амбулаториялық (стационарлық) науқастың медициналық картасынан көшірме беріледі.

8. Мынадай медициналық ұйымдар:

- 1) қан қызметі саласындағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдар;
- 2) сот медицинасы саласындағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдар;
- 3) травматологиялық пунктерде және стационарлық көмек көрсететін медициналық ұйымдардың қабылдау бөлімшелері;
- 4) санаторийлік-курорттық ұйымдар;
- 5) апаттар медицинасы ұйымдары;
- 6) саламатты өмір салтын қалыптастыру және дұрыс тамақтану саласындағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдар саласындағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдар;
- 7) дәрігерлік-дене шынықтыру диспансерлері;
- 8) халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы қызметті жүзеге асыратын ұйымдар;
- 9) жедел медициналық көмек ұйымдары еңбекке уақытша жарамсыздық парағын бермейді.

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.

ONTÜSTİK QAZAQSTAN MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Өлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 24 беті

8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.

9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.

11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.

2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.

3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000

4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С..Л. ИД СПбМАПО, 2005

статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.

10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).

2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / К. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бакылау сұрақтары (кері байланысы)

1.Еңбекке уақытша жарамсыздық парағын және анықтамасын кім береді?

2. Еңбекке уақытша жарамсыздық парағы кімдерге беріледі?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №7

1. Тақырыбы: Негізгі статистикалық тіркеу формалары.

2. Мақсаты: Студенттерге Негізгі статистикалық тіркеу формалары. Медициналық статистикалық есептік құжаттама туралы түсінік беру.

3.Дәріс тезистері:

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 25 беті

Статистикалық бланк дегеніміз бақылау кезінде берілген сұраққа жауап жазуға және қажетті мәліметтерді жинауға арналған бет-қағаз. **Статистикалық бланктің** жекедара және тізімдік түрлері болады. Статистикалық бақылау кезінде қолданылатын құжаттар **жұмыс жабдықтары** деп аталады.

Статистика органдары алғашқы мәліметтерді жинауда ұйымның негізгі екі жолын қолданады: **есеп беру** және **арнайы ұйымдастырылған** бақылау

Есеп беру дегеніміз кәсіпорындар, ұйымдар, мекемелер, жұмшарлар мен кеңшарлар және басқа да кәсіпорындар өздерінің қызметтері туралы міндетті түрде арнайы бекітілген құжаттар үлгісінде және белгіленген уақыт аралықтарында қажетті мәліметтерді тиісті органдарға және статистика органдарына тапсырып отыруы. *Бухгалтерлік есеп беру* формалары статистикалық мәліметтерді жинаудың негізгі көзі болып саналады. Статистикалық есеп беру екі түрге бөлінеді: жалпы мемлекеттік, яғни барлық шаруашылық жүргізуші кәсіпорындар өзінің жұмыстары туралы керекті мәліметтерді жоғарғы органдарға міндетті түрде тапсырып отырады. Ішкі ведомствалық есеп беру мемлекеттік және ведомствалық есеп беру **формалары қолданылуына қарай бірүлгідегі** және **мамандандырылған** болып бөлінеді. Барлық халық шаруашылықтарындағы салаларда бірүлгідегі есеп беру формасында көрсетілген көрсеткіштер ортақ немесе бірдей болады.

Есеп беру мерзіміне байланысты мәліметтер тапсыру келесідей түрлерге бөлінеді: *шұғыл, айлық, тоқсандық, жарты жылдық және жылдық*. Есеп беру формаларындағы мәліметтердің келіп түсуіне қарай: **почталық, телеграфтық, телефакстік болып бөлінеді**. Әлеуметтік-экономикалық құбылыстар мен процестер туралы мәліметтер есеп беру формаларында толық көрсетілмеген жағдайда немесе есеп беру арқылы мәліметтер жинауға мүмкіндік болмаса, онда қажетті ақпараттарды жинау үшін **арнайы ұйымдастырылған статистикалық бақылау** жүргізіледі.

Статистикалық бақылауды жүргізу кезінде зерттеліп отырған объектінің жиынтық бірліктерінің толық қамтылуына қарай бақылау **жаппай** және **жартылай** болып бөлінеді. **Жаппай бақылау** кезінде зерттеуге жататын жиынтық бірліктер толықтай тіркеуге алынады. Ал, **жартылай бақылау** кезінде зерттелген жиынтық бірліктерінің белгілі бір бөліктері ғана қамтылады.

Статистикалық тәжірибеде жартылай бақылау зерттеу тәсілдеріне қарай **ішінара, жеке ауқымды** және **жиынтықтың негізгі бөлігі болып бөлінеді**. Егер жалпы жиынтық кездейсоқ немесе белгілі бір тәртіппен алдын-ала іріктеліп алынған бөліктер негізінде ғылыми жүйеде зерттелетін болса, оны **ішінара бақылау деп атайды**.

Статистикалық бланк дегеніміз бақылау кезінде берілген сұраққа жауап жазуға және қажетті мәліметтерді жинауға арналған бет-қағаз. **Статистикалық бланктің** жекедара және тізімдік түрлері болады. Статистикалық бақылау кезінде қолданылатын құжаттар **жұмыс жабдықтары** деп аталады.

Статистика органдары алғашқы мәліметтерді жинауда ұйымның негізгі екі жолын қолданады: **есеп беру** және **арнайы ұйымдастырылған** бақылау.

Есеп беру дегеніміз кәсіпорындар, ұйымдар, мекемелер, жұмшарлар мен кеңшарлар және басқа да кәсіпорындар өздерінің қызметтері туралы міндетті түрде арнайы бекітілген құжаттар үлгісінде және белгіленген уақыт аралықтарында қажетті мәліметтерді тиісті органдарға және статистика органдарына тапсырып отыруы. *Бухгалтерлік есеп беру* формалары статистикалық мәліметтерді жинаудың негізгі көзі болып саналады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 26 беті

Статистикалық есеп беру екі түрге бөлінеді: жалпы мемлекеттік, яғни барлық шаруашылық жүргізуші кәсіпорындар өзінің жұмыстары туралы керекті мәліметтерді жоғарғы органдарға міндетті түрде тапсырып отырады. Ішкі ведомствалық есеп беру мемлекеттік және ведомствалық есеп беру **формалары қолданылуына қарай бірүлгідегі және мамандандырылған** болып бөлінеді. Барлық халық шаруашылықтарындағы салаларда бірүлгідегі есеп беру формасында көрсетілген көрсеткіштер ортақ немесе бірдей болады.

Есеп беру мерзіміне байланысты мәліметтер тапсыру келесідей түрлерге бөлінеді: *шұғыл, айлық, тоқсандық, жарты жылдық және жылдық*. Есеп беру формаларындағы мәліметтердің келіп түсуіне қарай: *почталық, телеграфтық, телефакстік болып бөлінеді*. Әлеуметтік-экономикалық құбылыстар мен процестер туралы мәліметтер есеп беру формаларында толық көрсетілмеген жағдайда немесе есеп беру арқылы мәліметтер жинауға мүмкіндік болмаса, онда қажетті ақпараттарды жинау үшін **арнайы ұйымдастырылған статистикалық бақылау** жүргізіледі.

Статистикалық бақылауды жүргізу кезінде зерттеліп отырған объектінің жиынтық бірліктерінің толық қамтылуына қарай бақылау *жаппай және жартылай* болып бөлінеді. **Жаппай бақылау** кезінде зерттеуге жататын жиынтық бірліктер толықтай тіркеуге алынады. Ал, **жартылай бақылау** кезінде зерттелген жиынтық бірліктерінің белгілі бір бөліктері ғана қамтылады.

Статистикалық тәжірибеде жартылай бақылау зерттеу тәсілдеріне қарай *ішінара, жеке ауқымды және жиынтықтың негізгі бөлігі болып бөлінеді*. Егер жалпы жиынтық кездейсоқ немесе белгілі бір тәртіппен алдын-ала іріктеліп алынған бөліктер негізінде ғылыми жүйеде зерттелетін болса, оны **ішінара бақылау деп атайды**.

Статистикалық бланк дегеніміз бақылау кезінде берілген сұраққа жауап жазуға және қажетті мәліметтерді жинауға арналған бет-қағаз. **Статистикалық бланктің жекедара және тізімдік түрлері** болады. Статистикалық бақылау кезінде қолданылатын құжаттар **жұмыс жабдықтары** деп аталады.

Статистика органдары алғашқы мәліметтерді жинауда ұйымның негізгі екі жолын қолданады: **есеп беру** және **арнайы ұйымдастырылған бақылау**.

Есеп беру дегеніміз кәсіпорындар, ұйымдар, мекемелер, жұмшарлар мен кеңшарлар және басқа да кәсіпорындар өздерінің қызметтері туралы міндетті түрде арнайы бекітілген құжаттар үлгісінде және белгіленген уақыт аралықтарында қажетті мәліметтерді тиісті органдарға және статистика органдарына тапсырып отыруы. *Бухгалтерлік есеп беру* формалары статистикалық мәліметтерді жинаудың негізгі көзі болып саналады.

Статистикалық есеп беру екі түрге бөлінеді: жалпы мемлекеттік, яғни барлық шаруашылық жүргізуші кәсіпорындар өзінің жұмыстары туралы керекті мәліметтерді жоғарғы органдарға міндетті түрде тапсырып отырады. Ішкі ведомствалық есеп беру мемлекеттік және ведомствалық есеп беру **формалары қолданылуына қарай бірүлгідегі және мамандандырылған** болып бөлінеді. Барлық халық шаруашылықтарындағы салаларда бірүлгідегі есеп беру формасында көрсетілген көрсеткіштер ортақ немесе бірдей болады.

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 27 беті

Есеп беру мерзіміне байланысты мәліметтер тапсыру келесідей түрлерге бөлінеді: *шұғыл, айлық, тоқсандық, жарты жылдық және жылдық*. Есеп беру формаларындағы мәліметтердің келіп түсуіне қарай: почталық, телеграфтық, телефакстік болып бөлінеді. Әлеуметтік-экономикалық құбылыстар мен процестер туралы мәліметтер есеп беру формаларында толық көрсетілмеген жағдайда немесе есеп беру арқылы мәліметтер жинауға мүмкіндік болмаса, онда қажетті ақпараттарды жинау үшін **арнайы ұйымдастырылған статистикалық бақылау** жүргізіледі.

Статистикалық бақылауды жүргізу кезінде зерттеліп отырған объектінің жиынтық бірліктерінің толық қамтылуына қарай бақылау *жаппай және жартылай* болып бөлінеді. **Жаппай бақылау** кезінде зерттеуге жататын жиынтық бірліктер толықтай тіркеуге алынады. Ал, жартылай бақылау кезінде зерттелген жиынтық бірліктерінің белгілі бір бөліктері ғана қамтылады.

Статистикалық тәжірибеде жартылай бақылау зерттеу тәсілдеріне қарай *ішінара, жеке ауқымды* және *жиынтықтың негізгі бөлігі болып бөлінеді*. Егер жалпы жиынтық кездейсоқ немесе белгілі бір тәртіппен алдын-ала іріктеліп алынған бөліктер негізінде ғы **Бақылау жүргізуді ұйымдастыру және бақылау бағдарламасы**.

Статистикалық бақылауды жүргізбес бұрын оны ұйымдастыру жоспары жасалынады. Онда бақылаудың мәні, маңызы, мәліметтерді жинаудың формалары, түрлері мен тәсілдері, орнын анықтау сұрақтары қарастырылады. Сондықтан бұларды нәтижелі шешу үшін алдын-ала бағдарлама жасайды.

Статистикалық бақылаудың объектісі-зерттеуге жататын әлеуметтік құбылыстар мен процестердің жиынтығы. Статистикалық бақылаудың объектісі бөлек элементтерден тұрады және оларды белгілеріне (нышандарына) қарай бір-бірінен ажыратуға болмайды, сондықтан ол бақылау жүргізудің негізгі көзі болып саналады. лыми жүйеде зерттелетін болса, оны ішінара бақылау деп атайды. **Бақылау бірлігі** дегеніміз статистикалық мәліметтер жиынтығын зерттеуге жататын объект құрамының бір бөлігі. Бақылау бірлігін анықтау зерттеуге жататын жиынтық құрылымына, оның алға қойған мақсатына, атқаратын міндеттеріне байланысты.

Статистикалық жиынтық бірлік-жиынтықтың құрамына кіретін жеке белгісі.

Статистикалық бақылау бағдарламасы дегеніміз зерттеу кезінде алғашқы мәліметтерді жинау үшін ұғымды жинақы, ойға қонымды бақылау бірліктеріне берілетін сұрақтар тізімінің жиынтығы. Статистикалық бақылау бағдарламасына енгізілген сұрақтар мөлшері статистикалық органдардағы есеп беру формасы арқылы жинақталған көрсеткіштерге байланысты болады, өйткені әрбір өнеркәсіп орындарының, мекеменің, ұжымның, шаруашылықтың есеп беру формаларындағы көрсетілген көрсеткіштердің өзі бақылау бағдарламасы болып саналады. Бақылау бағдарламасын жасау кезінде бельгия ғалымы Кетленің ұсынған келесідей ережелерін ескеру керек:

1. Бағдарламаға қажетсіз сұрақтар енгізілмеуі керек және онда көрсетілген сұрақтардың жауаптары бақылаудың алдына қойған мақсатын анықтау керек.
2. Бақылау бағдарламасына дұрыс және нәтижелі жауап алынатын сұрақтар енгізілуі керек.
3. Бағдпрламаға енгізілген сұрақтар жауап берушілерге кері әсер етпейтіндей, яғни оның болжамы бойынша қисынсыз жүргізілетін сияқты күдік туғызбауы керек

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 28 беті

4. Иллюстрациялық материалдар: перезинтация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
- 8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.
- 9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.
- 11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

- 1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.
- 2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.
- 3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
- 4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С..Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.
- 10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

- 1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
- 2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / Қ. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Статистикалық бланк дегеніміз не?
2. Есеп бер дегеніміз не??

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы		58-12-2024
Дәріс кешені		38 беттің 29 беті

1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендіріу (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

1. Тақырыбы: Медициналық статистикалық есептік құжаттама. Негізгі есептік формалар, оларды қалыптастыру және талдау.

2. Мақсаты: Студенттерге негізгі есептік формалар, оларды қалыптастыру және талдау туралы түсінік беру.

3. Дәріс тезистері: Статистикалық тәжірибеде жартылай бақылау зерттеу тәсілдеріне қарай *ішінара*, *жеке ауқымды* және *жиынтықтың негізгі бөлігі болып бөлінеді*. Егер жалпы жиынтық кездейсоқ немесе белгілі бір тәртіппен алдын-ала іріктеліп алынған бөліктер негізінде ғылыми жүйеде зерттелетін болса, оны **ішінара бақылау деп атайды**.

Статистикалық бланк дегеніміз бақылау кезінде берілген сұраққа жауап жазуға және қажетті мәліметтерді жинауға арналған бет-қағаз. Статистикалық бланктің жекедара және тізімдік түрлері болады. Статистикалық бақылау кезінде қолданылатын құжаттар **жұмыс жабдықтары** деп аталады.

Статистика органдары алғашқы мәліметтерді жинауда ұйымның негізгі екі жолын қолданады: есеп беру және арнайы ұйымдастырылған бақылау.

Есеп беру дегеніміз кәсіпорындар, ұйымдар, мекемелер, жұмшарлар мен кеңшарлар және басқа да кәсіпорындар өздерінің қызметтері туралы міндетті түрде арнайы бекітілген құжаттар үлгісінде және белгіленген уақыт аралықтарында қажетті мәліметтерді тиісті органдарға және статистика органдарына тапсырып отыруы. *Бухгалтерлік есеп беру* формалары статистикалық мәліметтерді жинаудың негізгі көзі болып саналады.

Статистикалық есеп беру екі түрге бөлінеді: жалпы мемлекеттік, яғни барлық шаруашылық жүргізуші кәсіпорындар өзінің жұмыстары туралы керекті мәліметтерді жоғарғы органдарға міндетті түрде тапсырып отырады. Ішкі ведомствалық есеп беру мемлекеттік және ведомствалық есеп беру формалары қолданылуына қарай бірүлгідегі және мамандандырылған болып бөлінеді. Барлық халық шаруашылықтарындағы салаларда бірүлгідегі есеп беру формасында көрсетілген көрсеткіштер ортақ немесе бірдей болады.

Есеп беру мерзіміне байланысты мәліметтер тапсыру келесідей түрлерге бөлінеді: *шұғыл, айлық, тоқсандық, жарты жылдық және жылдық*. Есеп беру формаларындағы мәліметтердің келіп түсуіне қарай: почталық, телеграфтық, телефакстік болып бөлінеді. Әлеуметтік-экономикалық құбылыстар мен процестер туралы мәліметтер есеп беру формаларында толық көрсетілмеген жағдайда немесе есеп беру арқылы мәліметтер

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 30 беті

жинауға мүмкіндік болмаса, онда қажетті ақпараттарды жинау үшін **арнайы ұйымдастырылған статистикалық бақылау** жүргізіледі.

Статистикалық бақылауды жүргізу кезінде зерттеліп отырған объектінің жиынтық бірліктерінің толық қамтылуына қарай бақылау *жаппай* және *жартылай* болып бөлінеді. **Жаппай бақылау** кезінде зерттеуге жататын жиынтық бірліктер толықтай тіркеуге алынады. Ал, **жартылай бақылау** кезінде зерттелген жиынтық бірліктерінің белгілі бір бөліктері ғана қамтылады.

Статистикалық тәжірибеде жартылай бақылау зерттеу тәсілдеріне қарай *ішінара*, *жеке аұқымды* және *жиынтықтың негізгі бөлігі болып бөлінеді*. Егер жалпы жиынтық кездейсоқ немесе белгілі бір тәртіппен алдын-ала іріктеліп алынған бөліктер негізінде ғы **Бақылау жүргізуді ұйымдастыру және бақылау бағдарламасы**.

Статистикалық бақылауды жүргізбес бұрын оны ұйымдастыру жоспары жасалынады. **Онда бақылаудың мәні**, маңызы, мәліметтерді **жинаудың формалары**, түрлері **мен тәсілдері**, орнын анықтау сұрақтары қарастырылады. Сондықтан бұларды нәтижелі шешу үшін алдын-ала бағдарлама жасайды.

Статистикалық бақылаудың объектісі-зерттеуге жататын әлеуметтік құбылыстар мен процестердің жиынтығы. Статистикалық бақылаудың объектісі бөлек элементтерден тұрады және оларды белгілеріне (нышандарына) қарай **бір-бірінен ажыратуға болмайды**, сондықтан ол бақылау жүргізудің негізгі көзі болып саналады. лыми жүйеде зерттелетін болса, оны **ішінара бақылау деп атайды**. **Бақылау бірлігі** дегеніміз статистикалық мәліметтер жиынтығын зерттеуге жататын объект құрамының бір бөлігі. Бақылау бірлігін анықтау зерттеуге **жататын жиынтық құрылымына**, **оның алға қойған мақсатына**, атқаратын міндеттеріне байланысты.

Статистикалық жиынтық бірлік-жиынтықтың құрамына кіретін жеке белгісі.

Статистикалық бақылау бағдарламасы дегеніміз зерттеу кезінде алғашқы мәліметтерді жинау үшін **ұғымды жинақы**, ойға қонымды бақылау бірліктеріне берілетін сұрақтар тізімінің жиынтығы. Статистикалық бақылау бағдарламасына енгізілген сұрақтар мөлшері статистикалық органдардағы есеп беру формасы арқылы жинақталған көрсеткіштерге **байланысты болады**, өйткені **әрбір өнеркәсіп орындарының, мекеменің, ұжымның, шаруашылықтың есеп беру формаларындағы көрсетілген көрсеткіштердің өзі** бақылау бағдарламасы болып саналады. Бақылау бағдарламасын жасау кезінде бельгия ғалымы Кетленің ұсынған келесідей ережелерін ескеру керек:

4. Бағдарламаға қажетсіз сұрақтар енгізілмеуі керек және онда көрсетілген сұрақтардың жауаптары бақылаудың алдына қойған мақсатын анықтау керек.
5. Бақылау бағдарламасына дұрыс және нәтижелі жауап алынатын сұрақтар енгізілуі керек.
6. Бағдпрламаға енгізілген сұрақтар жауап берушілерге **кері әсер етпейтіндей**, яғни оның болжамы бойынша қисынсыз жүргізілетін сияқты күдік туғызбауы керек

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация.

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы	58-12-2024	
Дәріс кешені	38 беттің 31 беті	

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
- 8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.
- 9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.
- 11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

- 1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.
- 2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.
- 3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
- 4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С..Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.
- 10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

- 1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
- 2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / Қ. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Статистикалық бақылау бағдарламасы дегеніміз не?
2. Статистикалық бақылау кім жүргізеді?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Өлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы		58-12-2024
Дәріс кешені		38 беттің 32 беті

4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабактың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №9

1. Тақырыбы: Ауруханалық мекемелердің статистикасы

2. Мақсаты: Ауруханалық мекемелердің статистикасы туралы түсінік беру.

3. Дәріс тезистері: Медициналық мекемелер мен оңалту орталықтары базасында азаматтық қорғау органдарының қызметкерлерін медициналық және психологиялық оңалту тәртібі

4. Қызметкерлерді оңалту мынадай нысандарда жүзеге асырылады:

- 1) амбулаториялық-емханалық көмек;
- 2) стационарлық көмек;
- 3) қалпына келтіріп емдеу;
- 4) санаторий-курорттық емдеу.

5. Төтенше жағдайларды жою барысында қызметкерлерді оңалтуды төтенше жағдай ауданында орналасқан медициналық ұйымдар жүргізеді.

Амбулаториялық-емханалық және стационарлық көмекті қызметкерлер бекітілген медициналық ұйымдар көрсетеді.

Қызметкерлерді қалпына келтіріп емдеу және санаторий-курорттық емдеу медициналық ұйымдарда, оңалту орталықтарында, санаторийлерде көрсетіледі.

6. Денсаулықтың, психофизиологиялық көңіл-күйдің бұзылуын, қажығандықты және кәсіби жұмыс істеу қабілетінің төмендеуін уақтылы анықтау мақсатында қызметкерлерді міндетті медициналық тексеру өткізіледі:

- 1) жыл сайынғы – жылына бір рет;
- 2) ауысым алдындағы медициналық куәландыру – жұмыс ауысымының басталуына бір сағат қалғанда (төтенше жағдайды жою барысында жұмыс ауысымына дейін және одан кейін).

Жыл сайынғы медициналық тексерулер қызметкерлер тіркелген медициналық ұйымдарда өткізіледі.

Қызметкерлерді ауысым алдында медициналық куәландыруды азаматтық қорғау органдарының авариялық-құтқару қызметтері мен құралымдарының штаттық персоналы жүргізеді.

7. Оңалту жүргізетін медициналық ұйымдарда емделу үшін қызметкерге амбулаториялық-емханалық және стационарлық көмек көрсететін денсаулық сақтау ұйымдарының медициналық жоғары білімі бар медицина қызметкерінің жолдамасы, сондай-ақ денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нысан бойынша амбулаториялық картасынан немесе науқастың стационарлық картасынан үзінді қажет.

8. Қызметкерлерге жүргізілетін оңалту іс-шараларының көлемі және оңалтудың барлық кезеңдерінде болу ұзақтығы ағза функцияларының, денсаулықтың бұзылу

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 33 беті

дәрежесіне және тіршілік әрекетінің шектелуіне, оңалту көмегінің деңгейіне және сатысына байланысты.

9. Қызметкерлер төтенше жағдайларды жоюға қатысқаннан кейінгі бір жыл ішінде медициналық айғақтар болған кезде қайтадан оңалтуды жүзеге асыруға болады.

10. Оңалтуды жүргізу мерзіміне және оңалту орнына бару мен кері қайту күндеріне (кезекті және қосымша демалыстарды есепке алмағанда) қызметкерлерге еңбекке уақытша жарамсыздық парағы ұзартылады.

11. Қызметкерлер санаторий-курорттық емделуге азаматтық қорғау органдары комиссияларының шешімі бойынша жіберіледі.

12. Қызметкерлер санаторий-курорттық емделуге жіберілген кезде денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті орган бекіткен нысан бойынша медициналық құжаттама ресімделеді.

13. Қызметкерлерді санаторий-курорттық емдеу республикалық бюджетте көзделген қаражат есебінен және шегінде жүргізіледі.

Көріністер мен жағдайлардың белгілі бір мерзімдегі өзгерістерін зерттеу және талдау үшін статистикада динамикалық қатарлар әдісі қолданылады. Олардың ішінен абсолюттік даму, даму мен өсім жылдамдығы немесе кему жылдамдығы және бір процентке өсудің абсолюттік бағасы деген көрсеткіштер алынады. Сонымен қатар статистикада орта сандар өте жиі қолданылады. Орта сандар маңыздылығы жағынан топтастырумен қатар келеді. Орта сандар статистикалық жиынтықтың өзгеретін сандық белгісіне жалпы баға беретін көрсеткіштер. Орта сандардың негізгі қасиеті мен маңыздылығы оның кез келген жағдайда қолдануға болатындығында. Олар көріністер мен өзгерістердің бағытын тез көрсетеді және оларға жалпы баға бере алады.

Медициналық статистикада орта сандардың, орта арифметикалық шама, мода, медиана, орта прогрессивтік және орта квадраттық ауытқу, орта көрсеткіштің орташа қатесі деген түрлері қолданылады.

Орта сандарды қолданғанда вариациялық қатарлармен жұмыс істеуге тура келеді. Олар варианттар (V) мен жиілік (P) көрсеткіштерінен тұрады. Статистикалық теория мен тәжірибе жұмысында орта және балама көрсеткіштердің, бір-бірімен салыстырылатын көрсеткіштердің айырмасының дұрыстығын бағалайтын әдістер бар. Көптеген әлеуметтік және гигиеналық зерттеулерде, клиникалық жұмыстарда көрсеткіштерді салыстыру үшін бірыңғай топтарды алу мүмкіндігі мүлдем жоқ. Ол әсіресе аурушандықтың, мүгедектіктің, өлім мен туудың аймақтық, қалалық, аудандық және ауылдық жерлердегі көрсеткіштерін зерттегенде, олардағы тұрғындардың жастық және жыныстық жағынан әртүрлі болуына байланысты туындайды.

Статистиканың ең бір маңызды міндетіне көріністер мен өзгерістердің өзара байланысын анықтау жатады. Олардың байланысының екі түрі белгілі – қызметі жағынан және корреляциялық. Қызметі жағынан байланыста көріністердің **белгілі бір көрсеткішіне**, алдын ала белгілі екінші өзгергіш көрсеткіші сәйкес келеді. Корреляциялық байланыста – бір белгінің көрсеткішіне, басқа бір белгінің бірнеше көрсеткіші тура келуі ықтимал. Оларға дәрежелі корреляция және квадраттау әдісімен корреляциялау жатады. Статистикада регрессия коэффициенті деген көрсеткіш бар. Ол бір көріністің көрсеткіші бір рет өзгергенде, екіншісінің қалай өзгеретінін көрсетеді. Алынған көрсеткіштерді талдау және әсерлеп көрсету мақсатында статистикада графикалық бейнелер

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сақтандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		
		58-12-2024 38 беттің 34 беті

колданылады. Олар диаграмма, картограмма түрінде түсіріледі. Диаграммалардың сызықша, радиалды, көлемді, мүсінді және бағаналы түрлері бар.

Медициналық статистиканың емдеу, алдын алу және санитарлық-эпидемиологиялық мекемелердің қызметі, мамандары, саны мен жұмыс сапасы жөніндегі статистикалық деректерді жинау, өңдеу және талдау жұмысымен айналысатын бөлімін – денсаулықты сақтау статистикасы деп атайды. Барлық бірыңғай емдеу және аурудың алдын алу мекемелерінде бірдей есептеу құжаттары қолданылады. Осылайша жүргізілген есептеу, деректі материалдарды өңдеуді жеңілдетеді және оны механикалық жолмен жинақтауға көмектеседі.

Денсаулықты сақтау жүйесіндегі ақпарат жұмысын жетілдіру, жаңа деректердің көлемі мен сапасына қойылатын талаптарды күшейту, есеп-қисап жүйесін, оның анықтығы мен дұрыстығын қамтамасыз етіп, пайдалану үшін білікті мамандар керек және олардың білімін үнемі жетілдіріп отыру қажет. Қазіргі кезеңде, денсаулық сақтау саласында басқарудың автоматты жүйелері енгізілуде. Бірақ үйреншікті есептеу және есеп беру жүйесі өз мағынасын болашақта да жоғалтпайды деп ойлаймыз. Барлық емдеу және аурудың алдын алу жұмысын қамтамасыз ететін мекемелер жыл сайын емхана мамандары мен аурухананың қызмет барысы туралы есеп беретіні белгілі. Осы деректердің негізін емдеу мекемелерінің күнделікті жүргізетін оперативтік есептеу құжаттары құрайды. Жыл сайынғы есеп беру медицина қызметінің жеткен көрсеткіштер сапасын бағалау үшін жүргізіледі.

Емдеу мекемесінің әрбір бөлімшесі өз жұмыстарын талдап, жұмысты алға бастырған және кейін тартқан себептерді анықтайды. Есеп беру барысында алынған деректер денсаулықты сақтау жұмысының күнделікті және алдын ала жасалынатын жоспарын жасауда қолданылады. Жылдық есеп берудің статистикалық көсеткіштерін анықтау олардың мағынасы бойынша жүргізіледі. Статистикалық есеп беру көрсеткіштері аудандық, қалалық, облыстық, республикалық **көрсеткіштермен салыстырылып**, оған керекті бағасы беріледі. Ал, талданған көрсеткіштер бірнеше жылдағы өзгерістермен салыстыра қарастырылады. Оның барысында маңызды статистикалық деректер алынады. Олар медицина қызметінің жеткен жетістіктерін көрсетеді.

Сонымен, медициналық статистика дегеніміз – қоғамдық тәжірибе саласы және жекеше оқылатын маңызды пән. Ол жалпы статистиканың бір тармағы. Басқаша айтқанда, медициналық статистика қоғамдық медициналық ғылым. Ол денсаулықты және денсаулықты сақтау жұмысын сандық және сапалық жағынан зерттейді. Сонымен қатар, статистиканың әдістері мен әдістемелері арнайы медициналық мәселелерді де шешуге қолданылады. Кез-келген саладағы дәрігерлер мен денсаулықты сақтауды ұйымдастырушылар үшін медициналық статистика денсаулыққа, санитарлық және өндірістік тіршіліктің жағдайға сандық және сапалық баға беруге қолданылатын негізгі құрал болып табылады.

Медициналық статистика денсаулықты сақтау мекемелері мен басқару орындарының жинаған материалдарына жүгінеді. Осы деректі материалдарды зерттеп сараптағанда, медицина органдары мен мекемелерінің жұмысындағы жеткіліксіз жақтары анықталып, оны түзетуге және жақсартуға арналған жоспарлар құруға, бөлінген қаржыны дұрыс

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 35 беті

бағытта қолдануға жағдай туады. Соның арқасында тұрғындарға көрсетілетін медициналық көмек жақсарады

4. Иллюстрациялық материалдар: презентация

5. Әдебиет:

Қазақ тілінде:

Негізгі:

- 1.Бөлешов М.Ә.Қоғамдық денсаулық сақтау: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015.
- 2.Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2015. Бөлешов, М. Ә. Медициналық статистика: оқулық. - Алматы : Эверо, 2010.
- 3.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2010.
- 4.Петри, А. Наглядная медицинская статистика: учеб. пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2009.
- 5.Клюшин, Д. А. Доказательная медицина. Применение статистических методов: монография. - М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2008.
- 6.Применение методов статистического анализа для изучения общественного здоровья и здравоохранения: учеб. пособие для мед. вузов / Под ред. В. З. Кучеренко. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ГЭОТАР - Медиа, 2007.
- 7.Жижин, К. С. Медицинская статистика: учеб. пособие/ К. С. Жижин. - Ростов н/Д: Феникс, 2007.
- 8.Герасимов, А. Н. Медицинская статистика: учеб. пособие / А. Н. Герасимов. - М. : МИА, 2007.
- 9.Медик, В. А. Руководство по статистике здоровья и здравоохранения: учеб. пособие . - М. : Медицина, 2006.
- 11.Медициналық статистика: оқулық / Б. Е. Алтынбеков [ж. б.] - Шымкент: ОҚММА, 1999.

Қосымша:

- 1.Гланц С. Медико-биологическая статистика McGraw-Hill,1994;М.: Практика, 1998-459с.
- 2.Петри А., Сэбин К. Наглядная статистика в медицине.е-М.: ГЭОТАРМедиа, 2003.-140 с.
- 3.Платонов А.Е. Статистический анализ в медицине и биологии. М.: РАМН, 2000
- 4.Рудакова Р.П., Букин Л.Л., Гаврилов В.И. Статистика. Спб.: Питер,2007 2-е издание-288 с.мощи системы SASПлавинский С...Л. ИД СПбМАПО, 2005
- статистики и основы теории вероятностей./ учебное пособие. – КазНМУ – Алматы, 2004.
- 10.StatSoft, Inc.(2001). Электронный учебник по статистике. Москва, StatSoft, WEB: [//www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm](http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm)

Электронды ресурстар:

- 1.Биостатистика [Электронный ресурс] : учебник / К. Ж. Кудабаяев [и др.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ЮКГФА, 2015. - 187 эл. опт. диск (CD-ROM).
- 2.Биостатистика [Электронный ресурс] : оқулық / К. Ж. Құдабаев [ж/б.]. - Электрон. текстовые дан. (85,7Мб). - Шымкент : ОҚМФА, 2015. - 185 бет. эл. опт. диск (CD-ROM).

6. Бакылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Медициналық статистика дегеніміз дегеніміз не?
2. Жүйелік шолу дегеніміз не?

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы		58-12-2024
Дәріс кешені		38 беттің 36 беті

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендіріу (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

Дәріс №10

1. Тақырыбы: Аурушандық. Аурушандықты зерттеу әдістемесі.

2. Мақсаты: Аурушандықты зерттеу әдістемесі таныстыру

3. Дәріс тезистері: Аурушандық және аурушандықтың негізгі зерттеу әдістері

Аурушандық- аурулардың тұрғындар мен әр түрлі топтар арасында таралу көрсеткіші болып табылады. Біріншілік аурушандылық дегеніміз халық арасында бір жыл ішінде алғаш рет анықталып, тіркеуге алынған аурулардың жиынтығы.

Алғашқы аурушандық-100 мың адамға есептелген, халық арасында анықталған және тіркелген жаңа, бұрын есепке алынбаған және осы күнтізбелік жылы алғаш рет жаңа аурулардың жиынтығы.

Жалпы аурушандық-осы күнтізбелік жылда алғаш рет анықталған, сондай-ақ өткен жылдары тіркелген халық арасында бар барлық аурулардың жиынтығы. Жинақталған ауру-бірнеше жыл ішінде тіркелген алғашқы аурулардың жиынтығы (кем дегенде 3 жыл). Аурушандықты Статистикалық зерттеу кезінде жалпы және арнайы қарқынды көрсеткіштер, экстенсивті көрсеткіштер есептеледі.

1) Бастапқы аурулардың жиілігі = $\times 100000$

Халықтың орташа жылдық саны = $(1 \text{ қаңтарға тұрғындар саны} + 31 \text{ желтоқсанға тұрғындар саны}) / 2$

2) жалпы ауру жиілігі = $\times 100000$

3) арнайы қарқынды көрсеткіштер — жас, жыныстық топтар бойынша, аурулардың нозологиялық нысандары бойынша, кәсіптік, әлеуметтік, аумақтық және басқа да белгілері бойынша есептеледі:

Арнайы қарқынды көрсеткіштер = $\times 100000$

4) ауру құрылымы = $\times 100$

Халықтың аурушандығын Статистикалық зерттеу жүргізілуі мүмкін:

а) жаппай әдіспен — халықтың аурушандығы туралы толық материалдар алуға мүмкіндік береді; барлық емдеу мекемелері бойынша халықтың аурушандығы туралы есеп беру мәліметтеріне негізделген.

б) іріктемелі әдіспен — әртүрлі факторлардың, адамдардың өмір сүру жағдайлары мен салтының әсерін ескере отырып, халықтың әртүрлі топтарының сырқаттанушылығы туралы деректер алуға мүмкіндік береді; зерттеуді арнайы бағдарламалар бойынша нақты аумақтарда белгілі бір уақыт аралығында жүргізеді

ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН MEDISINA AKADEMIASY «Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы» АҚ		SOUTH KAZAKHSTAN MEDICAL ACADEMY АО «Южно-Казахстанская медицинская академия»
Әлеуметтік медициналық сактандыру және қоғамдық денсаулық кафедрасы Дәріс кешені		58-12-2024 38 беттің 37 беті

Аурушандық және аурушандықтың негізгі зерттеу әдістері

Аурушандық- аурулардың тұрғындар мен әр түрлі топтар арасында таралу көрсеткіші болып табылады. Біріншілік аурушандылық дегеніміз халық арасында бір жыл ішінде алғаш рет анықталып, тіркеуге алынған аурулардың жиынтығы.

Алғашқы аурушандық-100 мың адамға есептелген, халық арасында анықталған және тіркелген жаңа, бұрын есепке алынбаған және осы күнтізбелік жылы алғаш рет жаңа аурулардың жиынтығы.

Жалпы аурушандық-осы күнтізбелік жылда алғаш рет анықталған, сондай-ақ өткен жылдары тіркелген халық арасында бар барлық аурулардың жиынтығы. Жинақталған ауру-бірнеше жыл ішінде тіркелген алғашқы аурулардың жиынтығы (кем дегенде 3 жыл). Аурушандықты Статистикалық зерттеу кезінде жалпы және арнайы қарқынды көрсеткіштер, экстенсивті көрсеткіштер есептеледі.

1) Бастапқы аурулардың жиілігі = $\times 100000$

Халықтың орташа жылдық саны = $(1 \text{ қаңтарға тұрғындар саны} + 31 \text{ желтоқсанға тұрғындар саны}) / 2$

2) жалпы ауру жиілігі = $\times 100000$

3) арнайы қарқынды көрсеткіштер — жас, жыныстық топтар бойынша, аурулардың нозологиялық нысандары бойынша, кәсіптік, әлеуметтік, аумақтық және басқа да белгілері бойынша есептеледі:

Арнайы қарқынды көрсеткіштер = $\times 100000$

4) ауру құрылымы = $\times 100$

Халықтың аурушандығын Статистикалық зерттеу жүргізілуі мүмкін:

а) жаппай әдіспен — халықтың аурушандығы туралы толық материалдар алуға мүмкіндік береді; барлық емдеу мекемелері бойынша халықтың аурушандығы туралы есеп беру мәліметтеріне негізделген.

б) іріктемелі әдіспен — әртүрлі факторлардың, адамдардың өмір сүру жағдайлары мен салтының әсерін ескере отырып, халықтың әртүрлі топтарының сырқаттанушылығы туралы деректер алуға мүмкіндік береді; зерттеуді арнайы бағдарламалар бойынша нақты аумақтарда белгілі бір уақыт аралығында жүргізеді

6. Бақылау сұрақтары (кері байланысы)

1. Аурушандық және аурушандықтың негізгі зерттеу әдістері
2. Аурушандық дегеніміз не?

№	Сабақ кезеңінің атауы	Теориялық сабақ (дәріс, аралас сабақ, мин.)
1	Ұйымдастыру кезеңі: а) сабақ барысының жұмыс жағдайын ұйымдастыру б) сабақтың мақсаттары мен міндеттерін анықтау	5 минут
2	Өткен тақырып бойынша негізгі білімді белсендендіру (әдістері мен тәсілдері)	15 минут
3	Жаңа материалды баяндау (дәріс жоспары)	15 минут
4	Өткен материалды бекіту (әдіс-тәсілдері)	10 минут
5	Сабақтың қорытынды кезеңі: а) білім алушыларды бағалау б) үйге тапсырма	5 минут
		50 минут

